

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Itkonen, Matti

Title: Ventovieraana Verkkokalastajatorpassa : kulttuurifilosofinen vuoropuhelu

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Itkonen, M. (2017). Ventovieraana Verkkokalastajatorpassa : kulttuurifilosofinen vuoropuhelu. In V. A. Heikkinen, M. Itkonen, & S. Inkinen (Eds.), *Tarinoita satavuotiaasta Kalastajatorpasta : helsinkiläisen tapahtuma-, kulttuuri- ja elämyskeitaan kehitys kesäkahvilasta maailmanluokan kokoushotelliksi* (pp. 203-221). Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Haaga-Helian julkaisut. https://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut/Julkaisut/tarinoita_satavuotiaasta_kalastajatorpasta.pdf

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Matti Itkonen

Ventovieraana Verkkokalastajatorpassa

Kulttuurifilosofinen vuoropuhelu

Motto

”Tiedän, että seikkailu on pakoa siitä, mikä on varsinainen, jokapäiväinen, vakava tehtävämme; se sallii meidän ottaa kaiken keveästi ja vastuuttomasti, koska se koko ajan tuo eteemme jotakin uutta. Seikkailu on välkkyvä rihma, johon innokkaasti tartumme kulkeaksemme sitä pitkin paikkoihin, joita emme ikinä olisi itse löytäneet. [– –] Seikkailun rihma purkautuu kaiken aikaa kerästään, ja siihen on pujotettu koreita lasihelmiä. Vita Nuova oli nimeltään ensimmäinen veneeni, ja se on nimi, jota myöhemmät ja suuremmatkin veneeni olisivat voineet kantaa yhtäläisellä oikeudella, sillä mitäpä muuta seikkailu lahjoittaakaan kuin alati uuden elämän, uusien mahdollisuuksien ja uusien elämänympäristöjen illuusion.” (Schildt 1957, 9.)

Syntysanat

Leikkimielen merkitystä ei pidä milloinkaan väheksyä. Juuri leikillinen asenne elämään synnyttää seikkailun. Siitä syystä leikkisyyden ihanne sävyttää tämänkin vuoropuhelun olemisilmapiiriä.

Tapahtumapaikkana on todellinen ja mahdollisesti myös kuvitteellinen Kalastajatorppa. Vuoropuheluun osallistuvat Göran Schildt (GS) ja Kalastajatorppari (KT). Tohtori Schildtin vuorosanoja voitaneen ajatella teoreetikon ja innoittajan repliikkeinä. Kalastajatorpparilla on dialogissa soveltajan ja ehkä aika ajoin niin ikään kaikkietävän kertojan rooli. Hän ottaa välillä osaa tapahtumien kulkuunkin.

Päähenkilöitä on kaksi, koska Schildtin ja Kalastajatorpparin osat ovat yhtä tähdellisiä. Kenties Kalastajatorpparin merkitys kuitenkin painottuu kokonaisuudessa enemmän. Tai ainakin hänen ajallinen ja tilallinen liikkuma-alansa on Schildtin kerronnallista liikkuma-alaa laajempi. Valokuvan ja kielikuvan lisäksi myös muunlaiset kuvat ovat keskeisiä. Ne luovat tarinaan ideallista ja kulttuurifilosofista henkeä.

Tohtori Schildt enteilköön jo tulevaa ja lausukoon syntysanojen loitsimislainauksen. Kukaties sillä tavoin vielä muotoutumassa olevan vuoropuhelun olemuksellisuus on taattavissa: ”Alusta lähtien tunsimme julkeaa mutta kiistämätöntä veljeyttä argonauttien [Argo-laivan tarusankarit, Iason tovereineen] kanssa ulkonaisten ehtojen samankaltaisuuden vuoksi: epävarmuus selviytymisestä ja monet yllättävät tapahtumat, joista kertyi päätökseen saatetun urotyön helminauha, yhdistivät meitä. Oli kuin olisimme matkanneet heidän seurassaan eikä heidän jälkiään, teimme yhteisen tutkimusmatkan kahdella aluksella, jotka kumpikin noudattivat omaa reittiään, mutta kohtasivat monissa yhteisissä sateissa.” (Schildt 1965, 9.)

2010-luku: haavekuva vai harhakuva?

GS: ”Ensimmäinen Caprissa käyntini oli kestänyt vain viisi päivää, mutta sattuma asetti niin, että karmeana sotatalvena 1940 valitsin juuri nämä muistot ja tämän saaren mielikuvituksen lomanviettopaikaksi ja sisäiseksi turvapaikaksi, minne paeta rintamaelämän todellisuudesta, niinkuin olen kuvannut ensimmäisessä kirjassani, pienessä ’Önskeleken’ (Toiveleikki) romaanissani. Niin tiiviisti olin noina sotakuukausina ’asunut’ Caprilla, niin suorastaan ruumiillisen kourantuntuvasti loihtinut esiin sen polut, auringonlämmön ja merenilman pimeinä lumessa vietettyinä öinä, että nyt näin taas tämän saaren mielessäni tunteet, jollaiset tavallisesti omistaa paikalle, missä on elänyt ja kokenut ensi lempensä: ei tosin vailla itseivaa, mutta kuitenkin tuntien salaista mielenliikutusta.” (Schildt 1952a, 83–84.)

KT: Kun olen verkkovieras, niin olenko samalla myös ventovieras? Kysymys kohosi väistämättömästi mieleeni, koska olin saapunut Kalastajatorpan kotisivuille. Niitä lienee mahdollista pitää jonkinlaisena virtuaalisen aikakauden omakuvana. Olenko siis minäkin senkaltainen minä, jonka kuuluisi tuntea olevansa kodikkaassa ympäristössä, ellei peräti kotonaan näillä Internet-sivuilla? Kyse on nyt vielä eritoten suo-

menkielisistä kotisivuista. Tarkka osoite on aivan toisenlainen kuin tavallinen postiosoite: http://www.hiltonhotels.com/fi_FI/suomi/hilton-helsinki-kalastajatorppa/. Siksi verkkovierailu vaatii verkkovieraalta täysin erilaisia taitoja kuin konkreettinen hotellivierailu. Sen takia otaksuttavasti minäkin tunsin itseni myös ventovieraaksi tekotodellisuuden kotiosoitteessa käydessäni. Enkä arvatenkaan ole ainoa sillä tavoin tunteva ihminen. Olisiko asiantilalle sitten tehtävissä jotakin?

Lyhyt vastaus edellä esitettyyn kysymykseen on: ”Tietysti olisi.” Sivistyksellisen vieraanvaraisuuden idean toteutuminen edellyttää aikakausien kohtaamista. Silloin eriaikaisten nykyisyyksien on mahdollista kohdata – Schildtin ajatuksia soveltaen – kussakin läsnäolon satamassa. Siten kotisivukin muuttuisi ulotteettomasta olemisesta juurevaksi tarinallisuudeksi. Tällä kertaa matkaa olisi kuitenkin tekemässä argonautin asemesta kalastajatorpponautti. Sillä tavoin suomalaisen vieraanvaraisuustarusto saisi oman sankarihahmonsensa. Hän olisi taikojenhakumatkalla noutamassa olemisvaloa virtuaaliajan olemuksettomuuspimeyteen. Nimeltään tämä heeros voisi olla vaikkapa Kalastajatorpporios. Luultavasti hän olisi kykenevä voittamaan myös syvämietteisyyden ihannetta uhkaavan teknoutopian lohikäärmeen. Se olisi varmaan keino teknisyyden harhakuvasta vapautumiseenkin. Vai edellyttääkö olemisen, todellista olemista ollakseen, illuusioita?

Nyt on olennaista, että tohtori Schildtille suodaan tilaisuus vielä lisäluonnehdinnan esittämiseen.

GS: ”Olen kirjoittanut kirjoja säilyttääkseni matkojemme ilon, pelastaakseni ohikiitäneet muistot unien tavoin unohduksiin painumasta. Vasta kirjoituspöydän ääressä matkoistamme on tullut täyttä todellisuutta ja ne ovat saaneet merkitystä minulle – niin, siinä määrin, että matkamme Ranskan läpi Italiaan – jota olen kuvannut ’Toivematkassa’ – ja kesämme Kreikassa – ’Odysseuksen vanavedessä’ – ovat jatkuvasti elävinä mielessäni kun toisten kesien odysseiät ovat jo kalvenneet. Kun nyt taasen taivun erään matkan seikkailujen uudestaan elämisen, tulkitsemisen ja syventämisen houkuttukseen ja kirjoituskoneeni ääressä siirryn aurinkoiseen Egyptiin – talvimyrskyn kasatessa kinosta ikkunani alle – teen sen siksi, että Daphnen viimeinen ja erikoislaatuisin matka ei lipuisi käsistäni.” (Schildt 1957, 10.)

KT: Tämä tekotodellisuuden tila – ehkä se on jonkinlainen huone – tuntuu irrallaan kaikesta muusta olevalta elementiltä. Sen rajat tai seinät ovat läpinäkyvät, mutta silti siirtyminen toisiin elementteihin vaikuttaa mahdottomalta. Noudatan Schildtin ohjetta ja otan apuvälineekseni

ajatuksen: tilaa ja aikaa avartavan turvapaikka-ajatuksen. Sillä tavoin pystyn kulkemaan tilattomuudesta tilallisuuteen ja pistenykyisyydestä olemisen sisäkkäisiin aikahuoneisiin.

Hyvä lähtökohta turvapaikka-ajatukselle saattaisi olla ikävä, kaipaus johonkin joskus olleeseen. Silloin hahmotelmaan usein yhdistyvät myös muisto ja entisyys. Konkreettisenä sisältönä voisikin tässä tapauksessa olla alku: paluu sodattomuuden päiviin. Siten tila-avaruus ja aika-avaruus tulisivat osaksi kulumaa nykyhetkeä. Eikä tämänkaltaiseen menneisyyteen paluuseen sisälly ivallisuutta lainkaan. Pikemminkin on kyse saapumisesta takaisin kotiin: siihen aikaan, jolloin asiat olivat hyvin ja oleminen toivontäyteyttä tulvillaan. Eli tilanteella on yhtymäkohtia Schildtin mainitsemaan ensi lemmen kokemiseen ja sen tunteen sävyttämisen paikan hengen sopusointuiseen. Siksi tämäkin tutkimusmatka on tyyten vailla ilkeämielisyyden ulottuvuutta.

Toinenkin Schildtin esiin nostama seikka on tässä kohdassa olennainen: kirjoittamisen vaikutus asiantilaan. Kirjoittamalla minun on mahdollista yrittää muuttaa olemisahtaus tilalliseksi ja ajalliseksi avaruudeksi. Se on myös keino saada Kalastajatorpan tarinaan entisyyspäivien hehkua. Sillä tavoin pystytään luomaan todellisuuteen niin ikään monikerroksinen nykyhetki.

Kertomalla menneisyyden tarinaa kykenen synnyttämään olemiseen myös nykyisyyden ja tulevaisuuden. Kun havahduin tyhjiyteen heitetynä ventovieraana Verkkokalastajatorpassa, silmäni avautuivat. Verkkovieraan ei nimittäin tarvitse välttämättä olla niin ikään ventovieras. Valaistumismatkassa kirjoitan siis määränkykyisyydelle läpi kuljetun entisyyden. Tilanne merkitseekin samanaikaisesti sekä haavekuvaa että harhakuvaa. Näkemys tai otaksunta sivistyneestä matkailijasta voi olla haavetta ja harhaa. On yritettävä varmistaa, että epäselvyys katoaa ja asiantila muuttuu todellisuudeksi. Siihen tarvitaan tätä minun kirjoitusmatkaani.

Empimätön päämääräni on kirjoittaa itseni menneisyyteen tästä 2010-luvun nykyhetkestä. Samalla kerron myös Kalastajatorpan tarinaa. Tai en pelkästään kerro sitä, vaan myös aktiivisena hahmona vaellan halki eri entisyyksien. Silloin toisetkin ihmiset pystyvät kulkemaan kansani ja elämään uudelleen pois paenneiden päivien tunnelmia. Yritän siis Schildtin tavoin pelastaa muistot unohduksiin painumiselta. Tavoitteenani on kuitenkin niin ikään muuttaa Verkkokalastajatorppa-kokemus eläväksi, juurevaksi ja monitasoiseksi Kalastajatorppa-kokemukseksi. Kuten varhemmin mainitsin, kaikki alkaa paluusta ”ryhtymiskohtaan”:

1930-luvulle. Sen vuoksi minun on siirryttävä sisäkkäisten aikalahuoneiden taakse. Tai ehkä kyse on paremminkin etupuolelle siirtymisestä, koska näen jo kasvojeni edessä vuoden 1937 aikaoven. Toivottavasti se merkitsee myös elämysovea. Nyt astun sisään alun aikalahuoneeseen. Schildt on luvannut pysyä tukenani koko matkan ajan. Se tieto huoventaa mieltäni.

1930-luku: ihannekuva ja kuultokuva

GS: ”Onnen kotimaa ei ole siellä, missä yksilöillä ja kansakunnilla on alati hyvät olot, missä ihmiset ovat hemmoteltuja, kylläisiä ja aina voitollisia, vaan siellä, missä elämä on epävarmaa taistelua ja koettelemuksia. [– –] Tuumiskelin ’hämärää’ filosofia Herakleitosta, joka sanoi, että päivä ja yö, kesä ja talvi ovat yhtä siksi, että kumpaankin sisältyy toista. Samalla tavoin sisältävät onni ja onnettomuus toisensa. Tänä Alppien etelärinteitten toukokuun päivänä tunsin ymmärtäväni kaiken tarkoituksen, tunsin ymmärtäväni Pohjolan pimeyden ja pakkasen, sodan mielettömyyden ja sairaaloiden tuskat, arkipäivän tappiot ja monet pettymykset. Ne olivat minun tuskallisesti kokoamiani säästövaroja, jotka maksettiin takaisin korkoineen tänä päätäpyöräyttävänä kevätpäivänä, ne olivat minun pääomani, jonka nyt sain kuluttaa pitkän ja huolettoman kesän aikana.” (Schildt 1959, 5.)

KT: Nyt on syytä liittää tarkasteluissa sanakuvat ja valokuvat samaan havaintotodellisuuteen. Erittelyn toteuttaminen edellyttää siis kielen ja valokuvan ilmaisuvoimaisuuden yhdistämistä. Sen vuoksi analyysin etenemiseksi tarvitsen tuokiollisia otoksia matkallani 1930-luvulta kohti 2010-lukua. Parhaiten tutkistelut onnistuvat kuvaparien avulla. Aina kun se vain on mahdollista, puntaroinneissani vertailtavina esittäytyvät rakennukselliset ja ihmiselliset valokuvat. Syy menettelyyni selviää hivenen tuonnempana.

Valokuva 1. Virheetön ravintolarakennusidylli.

Valokuva 2. Kehollistunutta ammattiylpeyttä.

En ole Schildtin kanssa aivan samaa mieltä: kyllä onnen kotimaa voi olla myös siellä, missä yksityisellä ihmisellä ja koko kansakunnalla on hyvä olla. Sopusointuisuus sekä tasapainoisuus eivät automaattisesti tee ihmisistä hemmoteltuja ja liialliseen tyytyväisyyteen tuudittautuvia olentoja. Toisaalta ehkä on niinkin, että alituinen yltäkylläisyys vierottaa ihmisen pienten asioiden arvostamisesta. Siinä mielessä Schildt on eittämättä oikeassa, että epävarmuus opettaa tai pakottaa ihmisen arvostamaan myös pieniä ja arkipäiväisiä seikkoja.

Herakleitoksen esittämä ajatus on kirjoitusmatkanikin näkökulmasta olennainen: absoluuttisuuksia, ehdottomuuksia on olemassa vähän. Yleensä jonkin asian olemassaolo vaatii myös vastakohtan olemassaoloa. Vastakohtat siis täydentävät toinen toistaan ja ovat toistensa olemassaoloedellytyksiä. Kukin seikka sisältääkin aavistuksen tai häivähdyksen vastakohtastaan. Kannattaako siltikään ajatella, että ainoastaan kärsimyksellä ja kilvoittelulla pystytään lunastamaan tuleva onni? Kaikenlainen muu onnellisuus olisi siten ansaitsematonta, epärehellistä ja ehkä arvoitontakin onnellisuutta. Silloin kai valokuvan yksi idyllisyys ja valokuvan kaksi ammattilypeyskin merkitsisivät epäaitoutta. Asiantilaa täytyy tutkia perusteellisemmin.

Valokuva yksi Kalastajatorpan ravintolasta on vuodelta 1937. Ei rakennusta varmaankaan suunniteltu pelkästään tulevan ajan onnellisuutta varten. Onnen sijainti oli läsnä olevassa nykyhetkessä eikä kärsimysten avulla ansaitussa tulevaisuuden onnessa. Eli kyllä kyse oli uskomisesta parhaaseen mahdolliseen nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Ei kai kukaan tietien tahtoen jo ennakolta pahimpia ajateltavissa olevia uhkakuvia olemiskulkunsa polulle hahmottele? Sen takia ihannekuva on tässä kohdassa uhkakuvaa täsmällisempi ilmaus. Perusteltua on myös käyttää termiä kuultokuva. Tosin nyt kuultokuva ymmärretään hieman tavallisuudesta poikkeavassa merkityksessä. Se tarkoittaa pinnaltaan läpikuultavaa kuvaa, jonka edessä – vastaisessa ajassa – tai sisällä väikehtivät myös tulevat nykyhetket. Kaikkein selvärajaisimpana kajastaa 1940-luku sotavuosineen. Kauempana kuultavat niin ikään myöhemmät vuosikymmenet.

Kenties olisi paikallaan pohtia vielä seikkaperäisemmin ajatusta sotien kiertokulusta ja unohtamisen rytmistä. Vuoden 1918 sisällissotaa seurasi kansallistunteeltaan ”vieraanvaraisempi” ajanjakso: vierautta, muukalaisuutta eikä toiseutta pidetty arveluttavina tai kyseenalaistettavina asioina. Oman kulttuurin erinomaisuutta ei myöskään ylettömästi korostettu. Kansainvälisyyttä arvostettiin ja tavoiteltiin. Oli toveruuden

ja ihmisveljeyden aikakausi. Sitten saapui unohdus. Rajat sulkeutuivat, ja katse kääntyi taas sisäänpäin. Mistä muutos johtui? Schildt kykenee auttamaan kysymykseen vastaamisessa.

GS: "Meidän on tarpeen ajatella vain omaa elämäämme oivaltaaksemme, mitä unohtamisen kyky merkitsee. Se, joka tänään itkee, hymyilee huomenna, leski löytää uuden miehen ja synnyttää uusia lapsia, viholliset liittoutuvat uutta vihollista vastaan, kauniit ja onnelliset ihmiset muuttuvat rumiksi ja onnettomiksi, mutta me hyväksymme kaiken, jos vain saamme aikaa unohtaa. Ehkä meidän aikamme henkinen kriisi johtuukin eniten siitä, että kaikki on alkanut tapahtua liian nopeasti ja näköalamme on käynyt liian laajaksi? Ehkä kaikki inhimillinen on sidottu tiettyyn rytmiin, unohduksen rytmiin, joka estää järjettömyyttä pääsemästä näkyviin? [– –] Juuri aika on suuri sovittaja ja tarkoituksen-antaja, aika, jonka arkeologien lapiot ovat raa'asti ajaneet pakosalle vanhasta Troijasta. Mutta se palaa, se on alkanut jo täyttää avointa rotkoa, ruoho kasvaa uudelleen muureille, ja kaukaa kuuluvat kamelinkellot ikään kuin suuren unohduksen ennusmerkkinä." (Schildt 1959, 122.)

KT: Kun rakennukselliseen valokuvaan lisätään ihmisellinen ulottuvuus, kokonaisuuteen yhdistyy vaikutelma eletyn elämän läsnäolosta. Valokuva kaksi, joka on kesältä 1938, antaa mykälle Kalastajatorpalle oman ääneen. Syntyy aikakauden puhe. Tai ehkä kannattaisikin käyttää täsmällisempää ilmausta aikakauden ammattisivistyspuhe. Paikan ja aikakauden henki humisevat jossakin taustalla. Pääosassa ovat ihmiset. Kuvan ammattihenkilöstö lienee jo unohtanut kahden vuosikymmenen takaiset tuskalliset tapahtumat. Nuorimmat ovat varmaan silloin olleet vielä lapsia. Kaikki katsovat luottavaisina eteenpäin: kohti onnelliseksi otaksuttua tulevaisuutta. Schildt on oikeassa kirjoittaessaan, että "aika on suuri sovittaja ja tarkoituksenantaja". Ilman kykyä unohtaa ihminen lamaantuu ja kadottaa taitonsa uudistua ja luoda uutta. Unohduksen rytmi yhdistyy olemisen kiertokulkuun: alun mahdollisuuden päättymättömään paluuseen.

Kalaveistoksen yläpuolella näkyvää lyhtyä voidaan ajatella taikalyhtynä. Se valaisee nykyhetken lisäksi myös tulevaisuutta. Otoksessa kaksi miehet ovat sijoittuneet etualalle ja tuntuvat jotenkin hallitsevan asetelmaa. Naishahmot ovat kuitenkin mieshahmoja kiinnostavampia, koska ne kertovat monia olennaisia seikkoja unohduksen rytmistä ja uuden alun mahdollisuudesta. Miesten työasu muistuttaa univormua, jopa sotilaan virkapukua. Se tuo mieleen käskemisen ja komennon tinki-mättömän noudattamisen. Onkohan muutos ollut miehille liian nopea ja edessä avautuva olemismaisema käynyt liian laajaksi?

Naiset sen sijaan näyttävät valmistautuneilta uusien vuosikymmenten saapumiseen. Heidän siisti asustuksensa vaikuttaisi kertovan sanoja samanaikaisesti sekä nykyisyyden että tulevaisuuden ammattisivistyspuheesta. Heidän kohdallaan ei kannata pohtia henkisen kriisin olemusta. Hilkat, esiliinat ja vaaleiden kaulusten pyöreys kuiskivat inhimillisyydestä. Tosin työasun säntillisyyks tuo mieleen myös lottapuvun. Palaako siis pahakin, ja syttyy uusi sota? Onko auvoisuuspäivistä maksettava jälleen korkea hinta, jotta tulevina vuosikymmeninä olisi taas mahdollista nauttia uudesta onnellisuuden ajasta? Jyskävätkö tykit jossakin lähitulevaisuudessa kuin suuren surun ennusmerkkeinä? Millainen on oleva tämän unohduksen rytmi?

1940-luku: unikuva ja tuokiokuva

GS: ”Harvat totuudet ovat olleet kaksipohjaisempia kuin funktionalismin lipussaan kantama tunnus. Asunto on asumisen kone, funktionalismi antaa rakennukselle muodon, niin sanottiin. Aivan oikein? Mutta mitkä ovat asumisen funktiot? [– –] Miltä sitten näytti näiden tavallisten ihmisten funktionalismi? Jos lähdemme teesistä, että funktionalismin on annettava miljöölle muoto, joudumme helposti takaisin siihen porvarillisuuteen ja valheelliseen ambitiotyyliin, joka aidosti ja välittömästi syntyneenä vastasi keskitason porvarin tarpeita orastavassa hyvinvointiyhteiskunnassa. Tämä oli kuitenkin funktionalismin irvikuva. Arkkitehti ei saa kauppiaan tavoin kuuliaisesti tyydyttää yleisön makua. Hänen on moralisoitava ja kasvatettava, tuomittava muutamat funktiot ja luotava toisia. Tämä on erittäin vastuullinen tehtävä ja vaatii arkkitehtia luomaan sekä realistisen että aatteellisen kokonaisnäkömyksen yhdyskunnasta, jonka käyttöön hänen luomuksensa mahdollisesti joutuu.” (Schildt 1964, 53–54.)

KT: Kalastajatorpan olisi kyettävä antamaan samalle miljöölle useita eri muotoja. Erikoisen tärkeää tuonkaltainen monikasvoisuuden ihanne vaikuttaisi olevan ahdistuksen päivinä. Sota merkitsee aina ahdistuksen aikakautta. Silloin hetkellisen unohduksen mahdollisuuden suominen ihmisille on tähdellinen tehtävä. Olisikin Schildtin ajatuksia tulkiten paikallaan kysyä: ”Mikä on olemisen funktio?” Tässä kohdassa olemisen olennaisin funktio olisi kyky luoda juhlantuntu keskelle karua arkea. Valokuvat ovat välttämättömiä asiantilan seikkaperäisen tarkastelun toteuttamisessa.

Valokuva 3. Nykyhetken hämmötys.

Valokuva 4. Elävä nykyisyys.

On kuin katsojan ja tapahtumien välissä – valokuvassa kolme – olisi jonkinlainen ohut aikaharso, joka tekee näkymän hivenen utuiseksi. Katsoja on lähellä, mutta samalla hän on kuitenkin kaiken ulkopuolella. Joka tapauksessa tilanne alkaa hahmottua: nuoruus viettää olemisjuhliiaan keskellä sodan ja kuoleman humua. Kalastajatorppa suo nuorille valkolakeille rauhan tyyssijan, jossa juhlistaa ainutkertaista hetkeä. Otoksen kolme tuokiokuvassa kameraan hymyillen katsova nainen lienee ainakin kaikkoavan tovin verran rojhennut uskoa tulevan ajan valoisuuteen. Eli oli osattu synnyttää ravintolalle uusi funktio – suojapaikka sodan melskeeltä. Mukana ei ole lainkaan moralisointia.

Tuntuukin, että koko Kalastajatorppa juhlii nuorien ylioppilaiden mukana. On siis kyse todellisesta ja aatteellisesta lopputuloksesta: irtautuminen sodasta ja idea juhlan arvokkuudesta toteutuvat. Schildtin kaihtama porvarillisuuskin on poissa. Ei ravintola silti ole pelkkä olemisen monimuotoinen kone, joka ainoastaan myötäilee erilaisten asiakkaiden mielihaluja. Tilanne on oikeastaan täysin päinvastainen, koska Kalastajatorppa on viisaasti ja ammatillisen sivistyneesti sonnustettu vaikean ajankohdan vaatimaan asuun. Luomus on siis onnistunut ja virheetön.

Valokuvan neljä analysointia varten tarvitsen edelleen Schildtin verrattontä apua. Yksin en saa pohdiskeluihini riittävästi syvällisyyttä.

GS: "Minulle juuri tämä yhteys on oleellista, koska en usko, että voimme ymmärtää mitään muuta kulttuuria kuin omaamme. Tai pikemminkin: siitä, mikä on liian vierasta, voimme hankkia vain tietoja, emme elämyksiä, ja siten se jää arvottomaksi. Näin on ainakin minun laitani. Elämys on yksilön reaktio siihen, mitä hän kohtaa, tiedot sitävastoin sellaista, mikä liittyy vain objektiin. Vai onkohan tietoja yleensä olemassa? Joskus kuvittelen, että tiedot ovat elämyksien erityismuoto, että ne ovat kuolleimpia, mielenkiinnostomimpia ja tehottomimpia elämyksiä." (Schildt 1957, 12.)

KT: Unikuvan kaltainen utuisuus on valokuvasta neljä kadonnut. Näkymä on muuttunut kirkkaaksi tuokiokuvaksi. Uskaltaisin jopa väittää, että läsnä on myös sellainen tilanne, jossa tieto on vaihtunut elämykseksi. Schildt on oikeassa väittäessään, että ihminen voi ymmärtää vain omaa kulttuuriaan. Samalla se tarkoittaa niin ikään sitä tosiota, että ihminen katselee tuota kulttuurimailmaa sisältäpäin. Hän itse on siis sen osa. Juuri siitä syystä elämyksellisyys on tiedollisuutta olennaisempi elementti. Toki sodan todellisuudesta ollaan tietoisia, mutta silti haltioituminen omasta nuoruudesta ja ylioppilaaksi pääsemisestä on kaikkein väkevin tunne. Siksi on myös otaksuttavaa, että ihminen kykenisi tavoittamaan saman tunnelman uudelleen vielä vuosienkin

kuluttua. Kalastajatorppa merkitsee paikkaa, jossa menneisyys ja nykyisyys ovat yhdistettävissä toinen toiseensa samassa hetkessä. Juuri tuohon alkuperäisen elämysthetken ja sen jälleen kohtaamisen yhteyteen sekä tunnistamiseen Schildt lienee ajatusrakennelmassaan viitannut.

Ilman tuttuuden ja omuuden ulottuvuuksien läsnäoloa edellä luonnehditun kaltainen tilanne olisi ollut mahdoton. Läsnäolon toteutuminen taas on edellyttänyt Kalastajatorpalta kodinomaisuutta. Valokuva neljä kertoo selvästi tuoreiden ylioppilaiden riemun aitouden. Kotimaa, Kalastajatorpan kodinomaisuus ja voimakas tunne likeisestä kuulumisesta johonkin: niistä ainesosista syntyi ainutkertainen tuokiokuvaelämys.

1950-luku: lähikuva ja kasvokuva

GS: ”Voiko ihminen olla matkailija? Onko ihmisellä oikeutta katsella elämää ja olemassaoloa kuin kaunista ja kiintoisaa näytelmää? Onko meidän elämämme ainoastaan koko joukko kokemuksia ja onko matkailija sen vuoksi tosi ihminen vai onko hän hyödytön elämän ja olemassaolon loisolio? Onko tunteilla mitään arvoa sinänsä, irroitettuina luontaisesta yhteydestään, vai niiden tarkoitusko jotakin merkitsee? Onko, toisin sanoen, olemassa jokin tapa nähdä ja elää joka on hedelmällisempi kuin näkemisen ja katsomisen nautinto? [–] Ehkäpä juuri tämä yhdyselämä aatteiden, ajatusten kanssa, se että auliisti sallimme niiden muuttua meissä itsessämme lihaksi ja vereksi, käyttää elämämme niin jotta ne pääsisivät omiin ratkaisuihinsa, ehkäpä juuri se meitä kehittää ja tekee meistä jotakin enempää kuin välinpitämättömiä katsojia: myötänäyttelijöitä tuossa suuressa draamassa.” (Schildt 1952b, 309.)

KT: On se vaihe, jolloin koko kansakunta osallistuu jälleenrakentamiseen ja olemisilmapiirin myönteiseksi muuttamiseen. Ihmistä voisi siis tuossa historian kohdassa pitää – Schildtin ajatuksia tulkiten – elämänmatkailijana, joka on kulkemassa kohti onnellisempaa tulevaisuutta. Eli senkaltainen matkailija ei tosiaanakaan ole ”olemassaolon loisolio”. Tunteilla on aina arvoa. Mikä on sen hedelmällisempi tapa elää ja olla kuin nähdä maan ja kansakunnan elpyvän? Erittelyn eteneminen edellyttää jälleen valokuvien mukanaoloa.

Valokuva 5. Olemiskattaus.

Valokuva 6. Ammattisivistys.

Schildtin mainitsema yhdyselämä aatteiden kanssa on mielenkiintoinen. Entä mitä sitten merkitsee myötänäyttelijänä oleminen elämän suuressa draamassa?

Myötänäyttelijänä olemista tarvitaan, jotta tulevaisuususkolle kyettään antamaan tasokkaita ilmenemismuotoja. Toisin sanoen ihmiset yhdessä pystyvät luomaan koko kansakunnan asiaa eteenpäin vievän elämän draaman. Eli elämän suuri näytelmä syntyy pienistä seikoista. Valokuvan viisi olemiskattaus merkitsee myös olemisnäyttämöä. Terrassisali voisi olla nimeltään siis olemisnäyttämösalikin. Ikkuna eristää tilan avoimesta maisemasta ja samalla otaksuttavasti niin ikään tuskallisesta sotamenneisyydestä. Lasin ulkopuolella ovat kaikki ne pelot ja kaikki se paha, jotka sisäpuolella ovat läsnä enää pelkkinä muistikuvina. Lähikuvassa on uutta ja ehompaa tulevaisuutta rakentava aikakausi. On kuin sitä tunnuskuvasuuresti aineellistamassa olisivat etuoikealla sijaitsevan pöydän kaksi tulppaania. Yhdessä lasimaljakossa ne ovat, loittoneva entisyys ja lähenevä tulevaisuus. Sodan ja rauhan aatteet ovat muuttuneet tuoksuksi ja väriksi. Kuten aikaisemmin totesin, kyllä tunteilla ja eritoten turvallisuudentunteella on merkitystä. Kalastajatorpan olemiskattauksessa onkin siten kyse eksistentiaalisesti kaksitasoisesta tilanteesta: Elämännäyttämö on katettu lasiseinällä ja katolla. Olemispöydät on katettu seesteisen tulevaisuuden saapumista varten.

Otoksessa kuusi esittäytyy ammattisivistyksellinen kasvokuva. Schildtittä asiantilan perinjuurinen tutkistelu on mahdotonta. Eihän pinnallisuus voi milloinkaan olla kulttuurifilosofisen vuoropuhelun ihanteena. Päinvastoin: ainoastaan syvällisyys on riittävän ylevä tavoite.

GS: ”En voi kieltää, että minulle ovat elämän väkevimmät ilon hetket olleet ne hetket, jolloin elämää ja olemassaoloa olen voinut katsella esteettisesti ja olen lyhyen harhakuvitelman tuokion huomannut olevani aivan kokonaan ulkopuolella. [– –] Jos ylimalkaan jokin pikkutapahtuma pystyy kuvastamaan matkailijan retkeä salaperäisenä elämyksenä, niin ainakin yksinkertainen kertomus tuosta aallosta [ensimmäisellä Italian-matkalla]. Se tapahtui junassa, jossa matkasin Palermosta Mesinaan. Cefalun lähistöllä, missä rata kulkee aivan rantaäärästä, juna jostakin syystä hiljensi vauhtiaan, kulki yhä hitaammin; aurinko paistoi, kurottauduin katsomaan ikkunasta. Tuokion – ehkä puoli minuuttia – sitten juna seisoj paikallaan, pyörien jyrinä ja veturin puhkuna lakkasi, ja tuon lyhyen tauon aikana, jona ehdin kokea palasen ajattomuutta tällä kylpyrannalla, murtui maininki monisoituisena hiekkään; ulompana levisi meri sinisenä ja äärettömänä, ilma oli täynnä suolanhajua. Minulla

ei ole koskaan, ei sitä ennen eikä liioin koskaan sen jälkeen, ollut niin väkevää sellaista tunnetta, että minä elän ja olen olemassa – aivan varmaan sen vuoksi, että niin vähän olin silloin olemassa: sen sijaan kaikki oli minulle muuttunut tietoiseksi elämykseksi.” (Schildt 1952a, 413.)

KT: Valokuvassa kuusi on läsnä ammattisivistyksellisen ulottuvuuden lisäksi myös valoisuutta tulvillaan oleva olemismyönteisyys. Voisi siis ajatella, että on kyse eletyn vieraanvaraisuuselämän kasvokuvasta. Koko otosta on mahdollista tarkastella Schildtin ajatuspolkuja seurailleen virheettömänä ilmentymänä väkevästä ilon hetkestä. Täsmällisenä ajankohtana on vuosi 1956 ja paikkana Kalastajatorpan Grill-Bar. Ammattitaitoa huokuvien tarjoilijoiden sukunimet ovat Sund, Hyttinen ja Käyhkö. Yksityiskohtaiset tiedot eivät kuitenkaan ole nyt erittelyn keskeisimpiä ainesosia.

Minä pystyn katselemaan tilannetta esteettisesti ja tietämään samalla olevani kuvaushetken ulkopuolella. Tekisipä mieleni väittää, että myös valokuvan tyylikkääts naiset ovat ainakin asennoituneet elämään esteettisesti. Heidän voi kai ajatella olevan jo kokonaan sotatodellisuuden ulkopuolella. Juuri valokuvauksen hetki lienee edustanut heille olemismatkailijan salaperäistä retkeä elämykseen. Vaikka sodan kumu onkin vielä muistoina olemassa ja elämän uutera rakentaminen meneillään, sisältyy otokseen palanen Kalastajatorppa-ajattomuutta. Tarjoilijoiden asut eivät enää muistuta, 1930-luvun lopun tapaan, lottapukuja. Päinvastoin: asusteista välittyy vaikutelma ammattisivistyksellisen muodikkuuden tähdellisyydestä. Kun historian taakka ja nykyhetken rytmi kohtaavat samassa tuokiossa, ajan paino katoaa. Syntyy keveyden hetki, jolloin on helppoa ja riemukasta olla olemassa. Tarjoilijoiden hymy ei ole teeskentelyä, vaan saapuvilla oleva kotva on täynnä ylpeyttä omasta osaamisesta ja työpaikan arvostamisesta. Olemassaolon lumo on jotenkin huomaamattoman kepeää. Ihmiset ovat poissa ja yhtä aikaa myös hyvin vahvasti läsnä. Käsillä on elämyksellinen tovi.

Valokuva kuusi merkitsee olemuksellisesti monisointuista olemassaoloa. Se on samalla kertaa kasvokuva sekä toteutuneesta ammattisivistyksen ideasta että kansakunnan valokylläisestä tulevaisuususkosta. Siksi myös minun, Kalastajatorpparin, on tässä kohdassa niin helppoa hymyillä. Tarjoilijoiden riemu on yhteisesti jaettua riemua.

1960-luku: kokonaiskuva

GS: ”On mahdollista, että hänen [Alvar Aallon] tulevaisuudennäkemysensä on liian optimistinen, että voimat, jotka pyrkivät tekemään ihmisistä toisarvoista raaka-ainesta epäyksilöllisiä tarkoitusperiä varten, osoittautuvat ylivoimaisiksi. Mahdollisuuksista keskusteleminen ei kuitenkaan ole Aallon alaa. Hän rakentaa. Hän luo havainnollisen vaihtoehdon. Toisaalta on toiveita herättävä oire, että näin on voinut tapahtua, että hän on kotimaassaan saanut niin laajat mahdollisuudet ohjelmansa toteuttamiseen. Aallon piirustuspyödyttä lähteneet sairaalat, kirjastot, asuinrakennukset, teatterit, kaupungintalot, urheiluhallit, teollisuusrakennukset, kirkot, yksityistalot, yliopistot, koulut, konserttitalot, kaupunginasemakaavat ja kokonaiset seutusuunnitelmat ovat todellistuneet konkreettisesti hahmossa; niistä tulisi kokonainen yhdyskunta, jos ne kaikki siirtäisi samaan paikkaan. [–] Käsitämme nyt, miksi Aalto tyytyy vastaamaan teoreettisiin kysymyksiin konkreettisilla luomuksilla. Se on ainoa vastaus, joka painaa vaa’assa.” (Schildt 1964, 71.)

KT: Kun pohditaan tulevaisuuden olemusta, ei minkäänlaista näkemystä tulisi pitää liian toiveikkaana tai liian hyvää odottavana. Ihmistä ei myöskään saisi unohtaa. Juuri ihmistä vartenhan elämänmyönteistä suhtautumistapaa olemiseen tarvitaan. Miten sitten rakentaa todellisuuteen ihmisen mittainen olemistila, jonka tarkoitus ei ole yksinomaan palvella teknistymisen edistämistä? Millä tavoin siis on varmistettavissa, etteivät ihmiset muutu pelkäksi kasvottomaksi joukoksi. Valokuvan ilmaisuvoima on omiaan paljastamaan, miltä näyttää senkaltainen tila, joka on hengeltään ihmistä ymmärtävä ja kunnioittava.

Valokuvassa seitsemän on Kalastajatorpan Pyöreä Sali katettu elonjuhlaa varten. Elonjuhla merkitsee myös olemassaol juhlaa, olonkorjuujuhlaa. On 1960-luvun alku. Valokuvassa esittäytyy samalla kertaa sekä ajallisuuden että ajattomuuden sopusointu. Mahdollisuuksista on synnytetty havainnollinen vaihtoehto. Schildtin luonnehdintaa tulkiten tekisi mieli väittää, että keskelle arkea on Aalto-ihmisille luotu paikka aaltomaisen elonjuhlan viettoon. On kuin kokonainen olemisyhdyskunta olisi siirrettävissä Kalastajatorpan pyöreään tasapainoisuuteen. Kaikki asiat ovat oikeilla paikoillaan. Mitään ei ole liikaa. Mitään ei puutu. Vallitsee Kalastajatorppa-harmonia.

Analyysin täydellistävä viimeistely kaipaa kuitenkin vielä Schildtin viisaita sanoja.

Valokuva 7. Elonjuhla.

GS: "Minä luulisin, että salaisuuden selitys on meidän etäisyydessämme ja meidän läheisyydessämme – niin muotoilin oman käsitykseni. – Olemme vapaita muukalaisia, joiden kaikki velvollisuudet ja toiveet ovat toisaalla, olemme täällä elämän yläpuolella kuin jumalat ihmisten pienten riemujen ja vaivojen yläpuolella. Mutta samalla Kreikka on ihmeellisellä tavalla meidän omamme, on kuin palaisi takaisin lapsuutensa maisemille ja ensimmäistä kertaa todella *näkisi ne.*" (Schildt 1959, 46.)

KT: Valokuvan seitsemän elonjuhla herättää ajatuksen maiseman näkemisestä ensimmäistä kertaa. Juhlijat pystyvät hetken verran olemaan muukalaisia oman jokapäiväisyysvirtansa kulussa. He ovat irti menneisyyden ja tulevaisuuden huolista. Arki ei katoa mihinkään, mutta ihmiset ovat vain siirtyneet sen yläpuolelle: päivittäisyyden otteen ulottumattomiin. Jo pois painuneet ja vielä saapumattomat vuosikymmenet ovat kaukana ja myös aivan lähellä. Kukin juhlija pystyy olemaan Pyöreässä Salissa kuin kotonaan. Miljöö tuntuu tutulta ja omalta. Kalastajatorpan elonjuhla on siten kotiintulojuhlakin. Ei ole eroa vieraanvaran ja tuttavavaran välillä. Jokaisen on hyvä olla, ja kokonaiskuva on valmis.

Sulkusanat

Jos olisi olemassa Kalastajatorpparilaki, siinä varmaan määrättäisiin, ettei kukaan ole kuokkavieras. Kaikki olisivat tervetulleita ja kutsuvieraita. Ehkä he sitten myös olisivat vapaa-ajan Kalastajatorppareita. Heitä kestittäisivät asiansa osaavat Ammattikalastajatorpparit. Asiakas viihtyisi aina; olisipa hän sitten Kesäkalastajatorppari tai Talvikalastajatorppari. Kalastajatorppa olisi ammattisivistyksellisen vieraanvaraisuuden perikuva.

Millaisenhan kuvan minä, Kalastajatorpporios, olen Kalastajatorpasta oikeastaan piirtänyt? Mahtaako se tosiaan olla esikuva tai mallikuva kaikelle vieraanvaraisuustoiminnalle? Siitä olen ainakin varma, että olen tehnyt mielenkiintoisen tutkimusmatkan. Kulkuni tai muodonmuutokseni ventovieraana olemisesta kutsuvieraana olemiseen on merkinnyt myös kuvaannollista matkaa. Pystyisi sitä luultavasti kuvaamaan kuvalliseksi ja kuvaukselliseksi. On siis ollut kyse monitasoisesta kuvaavuudesta. Siten aihe on tarinoitunut kulttuurifilosofiseksi vuoropuheluksi.

Olemisympyrä kiertyy lopussa umpeen, kun myös sulkusanojen loihtimislainauksen lausuu tohtori Schildt. Syntysanoissa esitetty otaksoma vuoropuhelun olemuksellisuuden varmistamisesta onkin osoittautumassa todeksi. Yksi kokemusmaisema kätkee itseensä lukuisia kertomuksia: ”Seuraavassa silmänräpäyksessä jo lennettiin pitkin Suomenlahden rannikkoa, lennettiin yli Siestarjoen luikertelevan jokilaakson, jonka poikki [kulkee] yhä vieläkin vanha Venäjän ja Suomen välinen rajasilta, saavuttiin Summan taistelukenttien pirstaleiksi ammutun ja tulitetun metsän kohdalle, missä sitkeästi puolustettu Mannerheim-linja v. 1940 murtui. [–] Vähän kauempana etelässä näin hämmöttävän saman metsäisen niemen, missä aito ilmestyskirjanomaisena yönä neljätoista vuotta sitten makasin maassa verissäni, venäläinen kiväärinluoti vatsassa. [–] Seuraavana minuuttina lennettiin jo Loviisan kohdalla, missä olin sotainvalidina asunut myöhempinä sotavuosina, yli Sarvilahden, jossa poikana opettelin purjehtimaan – sitten kone laskeutui Helsingin lentokentälle.” (Schildt 1954, 139–140.)

Useat Kalastajatorpat sisältyvät ajallis-ajattomaan kalastajatorppuuteen: on vain kyettävä näkemään miljöön sisään ja kuulemaan interiöörin moniäänistä puhetta. Kulttuurifilosofinen Kalastajatorppa-kertomus ei kadota kiinnostavuuttaan. Kertojat ja kuulijat vaihtuvat, mutta tarina jatkaa elämäänsä. Kenties se onkin päättymätön.

Lähteet

- Itkonen, M. 2015a. Aika Barcelonassa. Matkailijalla on mahdollisuus päästä pintaa syvemmälle. *Warkauden Lehti* 16.10., 8–9.
- Itkonen, M. 2015b. Berlin 1936. A Finnish Viewpoint. English translation by G. Hughes. *Proceedings. Volume 2. Publication of the Society for Phenomenology and Media*, 37–47.
- Itkonen, M. 2015c. In Search of Modern Times. An Essayistic Cultural Survey. English translation by G. Hughes. *Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)*. July, Special issue 2, 275–278.
- Itkonen, M. 2015d. Salaisuuksia ja karhumaisuuksia Lontoossa. *Soisalon Seutu* 13.1., 19.
- Itkonen, M. 2015e. The Finland of Poetry Revisited. Four Snapshots. Translated by G. Hughes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 174, 362–367.
- Itkonen, M. 2015f. The philosophical essence of urban culture. Translated by G. Hughes, R. MacGilleon and S. Vehviläinen / J. Nelson. *Metropolitan Tourism Experience Development. Selected studies from the Tourism Network Workshop of the Regional Studies Association, held in Budapest, Hungary 2015*. Edited by I. Tózsai ja A. Zátori. Budapest: Corvinus University of Budapest, 201–208.
- Itkonen, M. 2016. Lontoo, monikasvoinen Lontoo. Puistot ja museot avaavat suurkaupunkiin erilaisia näkökulmia. *Warkauden Lehti*, 14.1., 8.
- Schildt, G. 1951/1952a. *Odyssuksen vanavedessä*. Ruotsin kielestä suomentanut L. Hirvensalo. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1949/1952b. *Toivematka*. Toinen painos. Ruotsin kielestä suomentanut L. Hirvensalo. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1954. *Kolme viikkoa Neuvostoliitossa*. Suomentanut L. Hirvensalo. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1956/1957. *Aurinkolaiva*. Suomentanut E. Ahmavaara. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1957/1959. *Ikaroksen meri*. Suomentanut E. Ahmavaara. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1963/1964. *Vastasuunta. Esseitä*. Suomentanut K. Ingman-Palola. Helsinki: WSOY.
- Schildt, G. 1964/1965. *Kultainen Talja*. Suomentanut K. Villa. Helsinki: WSOY.

Kuvalähteet

Hotelli- ja ravintolamuseo, Helsinki

Valokuvat 1, 2, 5, 6 ja 7. Hotelli- ja ravintolamuseon kokoelmat.

SA-kuva-arkisto, Etulinjasta kotirintamalle 1939–1945

Valokuvat 3 ja 4. Verkko-osoitteessa <https://sa-kuva.fi/>.